

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน” บ้านบวกรชน และบ้านบวกรปลาข้าว ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำมาประกอบการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งที่จะศึกษาชุมชน 2 ชุมชน ในจำนวน 13 ชุมชนที่ได้เข้าร่วมโครงการประกวดหมู่บ้านเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวงม ว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับชุมชนนั้นชี้วัดได้หรือไม่ว่าชุมชนไหนมีความเข้มแข็งขององค์กรภายในชุมชนมากหรือน้อยกว่ากัน ดังนั้นการที่จะสรุปว่าชุมชนไหนมีความเข้มแข็งหรือไม่นั้น ก็ต้องอาศัยทำความเข้าใจกับความหมายของ ชุมชน องค์กรชุมชน และลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อที่จะชี้ได้ว่า ชุมชนไหนมีความเข้มแข็งในการแข่งขันเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้านมากน้อยกว่ากัน

จากยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสำหรับแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 8 ที่ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนว่าต้องพัฒนาคนและสังคม โดยเน้นการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคและชนบทโดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการสนับสนุนเรื่องความเป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชนเป็นสำคัญในการพัฒนา

คำว่า “ชุมชน” มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

Robert M.Maciver (อ้างใน อุทัย นีร์ญโต, 2526 : 47) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ว่าหมายถึง กลุ่มชนซึ่งมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน คนเหล่านั้นมีความสนใจร่วมกัน มิใช่สนใจเฉพาะอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เป็นความสนใจหลาย ๆ อย่างที่มีอยู่ร่วมกัน

Irvin T.Sanders (อ้างใน อุทัย นีร์ญโต, 2526: 47) ได้ให้คำนิยาม “ชุมชน” ว่าชุมชนคือกลุ่มชนซึ่งรวมกันอยู่ในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง โดยมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม ที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (อ้างใน มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ, 2545 : 24) ชุมชน (Community) หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกันหรือการประกอบกิจกรรมอันมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน

และได้ให้ความหมายของคำว่า "องค์กรชุมชน" (Community Organization) ว่า หมายถึง องค์กรหรือกลไกการจัดการที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ การจัดการ และการแก้ปัญหาาร่วมกัน

ส่วนสัมพันธ์ เตชะอธิก พร้อมทั้งคณะ (2540 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า องค์กรชุมชนเป็น องค์กรที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันสร้างขึ้นและจัดการเองได้ ไม่ใช่องค์กรที่คนอื่นสร้างให้หรือ ยัดเยียดให้หรือจัดการโดยคนอื่น

และประเวศ วะสี (อ้างใน สัมพันธ์ เตชะอธิก พร้อมทั้งคณะ, 2540: 2) ได้กล่าว ถึงองค์กรชุมชนว่าเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกัน ซ้ำแล้วซ้ำอีก จนปรากฏตัวผู้นำตามธรรมชาติขึ้น มีการจัดการองค์กรมีการวิเคราะห์ปัญหา วิจัยปัญหา วิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจทางเลือกได้ถูกต้อง

ส่วนคำว่า "ความเข้มแข็งของชุมชน" นั้น คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญหน้าปัญหาวิกฤต (คณะอนุกรรมการฯ, 2542 : 5) ได้ให้ความหมาย ของคำว่าชุมชนเข้มแข็งว่า

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าตนและคนในชุมชนสามารถแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้
2. สมาชิกชุมชนรักที่จะพึ่งตนเอง มีความเอื้ออาทร รักห่วงใยกัน และ พร้อมที่จะจัดการกับปัญหาของตนและชุมชนร่วมกัน
3. สมาชิกชุมชนเลือกผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทน ชุมชนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. มีการตัดสินใจและทำงานร่วมกันในชุมชนต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชีวิต ของชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนร่วมผลักดันอย่างแข็งขัน
5. สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมประเมินสภาพปัญหาของชุมชนร่วมกำหนด อนาคตของชุมชน ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน

6. สมาชิกชุมชนเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองและชุมชนจากการเข้าร่วมเวทีชาวบ้านและการทำงานร่วมกัน

7. มีแผนของชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน โดยมุ่งพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ท้องถิ่น หน่วยงานและบุคคลต่างๆ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบเพื่อนแท้จากสภาพที่เป็นมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

นอกจากนั้นการประชุมระดมความคิดเห็นของคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่ง

ชาติ ระหว่างวันที่ 13-14 พฤศจิกายน 2541 ณ โรงแรมโรสการ์เด็น อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (เอกสารอัดสำเนา) ที่ประชุมได้พิจารณากำหนดกรอบการพัฒนาสังคม แบบองค์รวมที่เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพชีวิต จิตใจ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาตนเอง ในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจเพื่อให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมผลักดันให้สังคมเป็นไปตามที่ต้องการได้โดยมีสาระสำคัญของการพัฒนาแบบองค์รวมเพื่อให้ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้แก่

1. เป็นการพัฒนาคน เพื่อให้คนสามารถกำหนดการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ

2. เป็นการพัฒนาในทุกเรื่องพร้อมกันไปทั้งคน สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. เป็นการพัฒนาที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องร่วมกันทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน

4. เป็นการพัฒนาที่เป็นพหุภาคี การพัฒนาต่างๆ ในทุกระดับมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาของชุมชน

5. เป็นการพัฒนาที่มีวิธิตัดและสำนึกว่าการพัฒนาชุมชนมีความหลากหลายมีพลวัตรและมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นสมดุลงอกดีกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

อุทิศ จิตเงิน (2542 : 6-7) กล่าวถึง ความ "เข้มแข็งของชุมชน" ที่เป็นลักษณะของชุมชนที่มีพลังนั้น สามารถดูได้จากกรณีที่ชุมชนประสบกับปัญหาหรือมีความต้องการพัฒนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ชุมชนจะแสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกันดังนี้

- 1) ชุมชนมีการปรึกษาหารือกัน ประชุมร่วมกัน เพื่อร่วมกันคิดแก้ปัญหาหรือกำหนดความต้องการทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาของตนเองได้
- 2) เมื่อชุมชนร่วมกันคิดแล้ว ชุมชนได้แสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติภารกิจที่ได้ร่วมกันคิดนั้น ให้เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย
- 3) แม้ชุมชนจะอยู่ในสถานการณ์ปกติไม่มีปัญหาใดๆ ชุมชนได้แสดงออกถึงการอยู่ร่วมกันด้วยความรัก สามัคคี มีระเบียบวินัย ไม่มีความขัดแย้งภายในชุมชน

4) ชุมชนมีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ทางสังคม ทั้งภายในสังคมของตนและสังคมภายนอก รวมทั้งมีความสามารถในการเลือกรับ ปรับใช้ สิ่งใหม่ๆ เข้าสู่ชุมชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม โดยที่ชุมชนยังสามารถรักษาเอกลักษณ์อันดีงามของตนไว้ได้ เช่น ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเป็นต้น และคณะทำงานเพื่อวางแผนการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ

ชุมชน (2542 : 2) ได้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของชุมชนว่าหมายถึง ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้อย่างยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกและความเข้มแข็งของชุมชนนั้นจะดูได้จาก

1. พลังกลุ่ม จากการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์สู่ความเอื้ออาทรและห่วงใยซึ่งกันและกันเป็นการรวมกลุ่มด้วยการรวมใจ
2. พลังความคิด จากความคิดที่สู่การหลอมรวมเสริมแต่งซึ่งกันและกันจนถึงขั้นรู้แจ้งแทงตลอด
3. พลังการจัดการ จากการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ ต่างคนต่างทำสู่ศักยภาพในการทดแทนซึ่งกันและกันได้อย่างรู้ใจกัน
4. พลังภูมิปัญญา จากการต่อความรู้สู่การต่อความคิดและประสบการณ์สร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงต่อกับองค์ความรู้อื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย
5. พลังปิติ จากความสุขที่ได้จากการเป็นผู้รับสู่ความสุขที่ได้เป็นผู้ให้กับมวลมนุษยชาติ

นอกจากนี้จากการพิจารณาองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้โครงการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งแก่ชุมชนของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (อ้างใน อีระพงษ์ แก้วหา วงษ์, 2546 : 60-61) ดูเหมือนจะนำเอาแนวคิดในเรื่องประชาสังคมมาผสมผสาน และให้น้ำหนักที่ ความเป็นชุมชนไว้สูง ซึ่งองค์ประกอบที่ใช้พิจารณามี 9 ประการ คือ

- 1) มีบุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- 2) มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของ สมาชิก
- 3) มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รัก และเอื้ออาทรต่อกันและมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
- 4) มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ
- 5) มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- 6) มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเป็นแนวราบ และติดต่อสื่อสารกัน หลากหลายรูปแบบ
- 7) มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 8) มีการจัดการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
- 9) มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกัน ตลอดไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนที่เน้นการรวมกลุ่มของสมาชิกใน ชุมชน อย่างการมีส่วนร่วมเพื่อผลักดันกิจกรรมของชุมชนไปในทิศทางที่กลุ่มต้องการ ดังนั้นการมี ส่วนร่วมของสมาชิกของชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนด้วย

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการแข่งขัน

การที่จะทำให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ เป็นระบบและมีประสิทธิภาพนั้นผู้นำต้องมีวิธีการสร้างแรงจูงใจหรือเจือใจเพื่อกระตุ้นให้มีการ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมของคนในชุมชน เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามความต้องการ และวิธีการแข่งขันเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้เกิดการตื่นรณสู่เป้าหมายโดยมีปัจจัยอย่างใด อย่างหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งตอบสนองต่อการแข่งขัน ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการแข่งขันในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนกล่าวถึงดังนี้

อุทัย หิรัญโต (2526 : 50) กล่าวไว้ว่า การแข่งขัน คือการดิ้นรนต่อสู้ระหว่างบุคคลหรือระหว่างหมู่คณะ ซึ่งอาจจะเป็นไปได้โดยไม่รู้สึกรู้ตัว หรือโดยความตั้งใจก็ได้ การแข่งขันในที่นี้มีได้หมายถึงการสู้รบ หรือแข่งขันกันเพื่อเอาชนะโดยใช้กำลัง แต่หมายถึงการแข่งขันกันในการทำงานว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในทางที่ดีที่สุด ทุกคนที่อยู่ในสังคมต้องต่อสู้แข่งขัน กับคนที่มีอาชีพเดียวกันหรือต่างอาชีพ โดยจะต้องใช้ความ พยายามให้ได้รับผลดีมากกว่ากันถึงจะเรียกว่าการแข่งขัน

พลอย เจริญสุข (2530: 69) กล่าวไว้เช่นกันว่า การแข่งขัน หมายถึงการที่บุคคลสองฝ่ายหรือมากกว่านั้นดิ้นรนสู้เป้าหมายแห่งความสำเร็จเดียวกัน โดยแต่ละฝ่ายไม่คาดคิดที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่ง หรือผู้อื่นได้ส่วนแบ่งในสิ่งนั้นๆ ด้วยสาเหตุที่สำคัญคือสิ่งที่จะสนองความต้องการที่มีอยู่จำกัด

James A.Quinn and Amos H.Hawley (อ้างใน อุทัย หิรัญโต,2526: 71) นักมานุษยนิเวศวิทยาที่สำคัญของสำนักคลาสสิกใหม่ (neo-classic school) ซึ่งนักมานุษยวิทยาสำนักนี้โดยทั่วไปยังคงยึดถือแนวความคิดของสำนักคลาสสิก ในเรื่องการแข่งขัน ร่วมมือ ทั้งระดับยังชีพและระดับวัฒนธรรม แต่การแข่งขันระดับวัฒนธรรมจะมีน้ำหนักมากขึ้นตามความเห็นของนักมานุษยนิเวศวิทยา

Roger Brown and Richard Berk (อ้างใน สุวิทย์ รุ่งวิสัย, 2542 : 21) กล่าวถึง Game Theory ของการแข่งขันตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้เข้าร่วมมีอิสระที่จะเข้าร่วมกลุ่มหรือไม่ก็ได้ โดย บราวน์และเบิร์ค ได้อธิบายว่านักเสี่ยงโชคจะอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการแสดงพฤติกรรม เขาจะประเมินสถานการณ์ดูว่าหากแสดงพฤติกรรมออกไปแล้ว “ได้” หรือ “เสีย” หากจะได้มากกว่าเสีย นักเสี่ยงโชคก็จะเข้าร่วมกลุ่มและแสดงพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มออกมา และทฤษฎีของ Game Theory ได้สรุปทฤษฎีการเสี่ยงโชคเอาไว้ 5 ประการคือ

1. มีสถานการณ์บางอย่างเท่านั้นที่จะทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม
2. ผู้เข้าร่วมกลุ่มแต่ละคนมีอิสระในการตัดสินใจ
3. นักเสี่ยงคาคว่าจะได้รับผลเสียน้อยและได้ประโยชน์มากจึงแสดงพฤติกรรมออกมา
4. นักเสี่ยงโชคมักคิดว่าผู้อื่นที่อยู่ในกลุ่มมีความคิดเช่นเดียวกับตนเอง
5. การกระทำของกลุ่มมีทั้งผลดีและผลเสียให้แก่สังคม

๒๕
มหาวิทยาลัย (ต้นตอพิมพ์)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

1. เป็นกระบวนการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น
2. มีจุดมุ่งหมายของการใช้ทรัพยากร
3. มีคณะบุคคลร่วมมือร่วมในกันดำเนินการ
4. เป็นกิจกรรมที่มีการวางแผน การจัดองค์การ การควบคุม การอำนวยความสะดวก
5. มีผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถและมักจะไม่ใช่เจ้าของธุรกิจขององค์การนั้น
6. ต้องอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ มาดำเนินการ เช่น บุคคล เงิน วัสดุ

ปราณี พรณวิเชียร (2528: 92) ได้แบ่งแนวคิดทางการจัดการเป็น 2 ประเภทคือ

1. แนวความคิดแบบเก่า (Old Concept) ในสมัยก่อน การบังคับบัญชาถือเอาความคิดของหัวหน้างานเป็น การบริหารเป็นไปโดยปราศจากเหตุผล แต่ใช้ความ ผู้ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหัวหน้างานอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความคิดเห็นส่วนตัวบุคคล
2. แนวความคิดแบบใหม่ (Modern Concept) ทศณะของนายจ้างต่อลูกจ้างเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นายจ้างมองลูกจ้างในแง่ดี ให้ความสำคัญต่อลูกจ้างและมีความไว้วางใจ นอกจากนี้ยังนำเอาทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจมาใช้เป็นประโยชน์ ในหลักการเกี่ยวกับแนวความคิดแบบใหม่ ถือว่า บุคคลมีความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดของการจัดการที่นำมาเป็นการทบทวนวรรณกรรมพอสรุปได้ว่าการจัดการคือการทำงานที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือหลายคนก็ได้ที่จะทำงานให้สำเร็จโดยต้องมีวิธีการจัดการที่ดีและอาศัยผู้อื่นร่วมในการจัดการด้วยและต้องมีจุดมุ่งหมายความร่วมมือในการดำเนินการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าโดยผ่านวิธีการวางแผนที่ดี มีเป้าหมายที่ชัดเจน และต้องอาศัยทรัพยากรต่างๆ มากมายและที่สำคัญที่สุดคือต้องมี คน เงิน วัสดุเป็นตัวขับเคลื่อน ในการจัดการและการจัดการนอกจากจะมุ่งหวังทำงานให้สำเร็จตามจุดประสงค์แล้วต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพของงานที่ออกมาและต้องไม่ส่งผลกระทบในภายหลัง พร้อมทั้งต้องมีความเป็นธรรมในการจัดการเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดโดยให้ทุกฝ่ายมีความสบายใจและพอใจ พร้อมทั้งต้องมีหลักของความซื่อสัตย์จึงจะสามารถนำไปสู่ผลดีมาสู่องค์การและสังคมภายนอก และต้อง

พยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่จะเป็นผลกระทบต่อการจัดการให้ล้มเหลว พร้อมทั้งต้องพยายามนำเอาความรู้และความสามารถของผู้ร่วมงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการให้มากที่สุด

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ก. ความหมาย

ความหมายของคำว่าสิ่งแวดล้อมนั้น ได้มีผู้และนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม" ไว้ดังนี้

ราตรี ภารา (อ้างใน จิตรารัตน์ โภธามามกะ และคณะ, 2540:2) ได้กล่าวถึงคำว่า "สิ่งแวดล้อม" (Environment) นั้นมาจากรากศัพท์ฝรั่งเศส Environment แปลว่า "around" ฉะนั้น Environment จึงหมายถึง Totality of man's surroundings ซึ่งหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดโดยธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ส่วนพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) (อ้างใน จิตรารัตน์ โภธามามกะ และคณะ, 2540: 2) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ทำ

ส่วน เกษม จันทรแก้ว (อ้างใน จิตรารัตน์ โภธามามกะ และคณะ, 2540: 3) ได้พูดถึงสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ และสังคมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและมนุษย์ได้ทำขึ้น

จากความหมายของสิ่งแวดล้อมดังที่กล่าวมาแล้วนี้ พอสรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่าและไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นสิ่งที่ทั้งให้คุณและให้โทษ ถึงแม้คำว่าสิ่งแวดล้อมจะมีความหมายที่กว้างแต่ก็มีขอบข่ายที่ค่อนข้างชัดเจนว่าหมายถึงสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลัก ปัจจัยรองและปัจจัยเสริมให้มนุษย์มีชีวิตอยู่อย่างผาสุกนอกจากนั้นสิ่งแวดล้อมยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตและเป็นตัวชี้วัดว่าสังคมจะเจริญเร็วหรือช้าในบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เป็นตัวกำหนดในการจัดระเบียบและสภาพต่างๆ ในสังคมโดยตรงได้

การจำแนกสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกตามการเกิดได้ 2 ประเภท คือ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Natural environment) มี 2 พวก คือ สิ่งมีชีวิต (Biotic environment) ได้แก่ มนุษย์ พืช และสัตว์ และสิ่งไม่มีชีวิต (Abiotic environment) ได้แก่ อากาศ แสงแดด น้ำ แร่ ดิน ภูมิประเทศ ตลอดจนปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม และฝนแล้ง เป็นต้น ส่วนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made environment) เกิดจากการ ดัดแปลงธรรมชาติให้เหมาะสมกับความต้องการหรือให้ประโยชน์ได้มากขึ้น จำแนกได้ 2 พวก คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment) คือ สิ่งที่มีรูปธรรม มองเห็นและจับต้องได้ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งก่อสร้าง เช่น บ้านเรือน โรงงาน ถนน รถยนต์ คอกสัตว์ สวนผลไม้ โบราณวัตถุ และโบราณสถาน ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) คือ สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือไม่มีตัวตนและจับต้องไม่ได้ อาจสร้างขึ้นโดยตั้งใจ ไม่ได้ตั้งใจ หรือเพื่อความสงบสุขในการอยู่ร่วมกัน เช่น ประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม กฎหมาย การทะเลาะวิวาท และการศึกษา เป็นต้น (สวัสดี โนนสูง, 2543 : 1-2)

ข. ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

1. มีความสำคัญต่อการคงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยเป็นองค์ประกอบของสิ่งมีชีวิต และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น คนและสัตว์ต้องการอากาศ ออกซิเจนเพื่อการหายใจและการเผาผลาญอาหาร หากอากาศเป็นพิษก็จะทำให้สิ่งมีชีวิตตายได้
2. มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน ทำเลที่เหมาะสมจะมีมนุษย์อยู่หนาแน่น โดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบตามหุบเขา ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม จะมีการอพยพไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า
3. มีอิทธิพลต่อลักษณะที่อยู่อาศัย บ้านเรือนในแต่ละภูมิภาคจะมีโครงสร้างรูปแบบ และการใช้วัสดุที่แตกต่างกันเพื่อให้เหมาะสมกับภูมิอากาศ เช่น ในเขตอบอุ่นและเขตนาวมักเป็นบ้านอิฐหรือคอนกรีตมุงกระเบื้อง มีประตูหน้าต่างมิดชิด และมีเตาผิงให้ความอบอุ่น ส่วนบ้านคนไทยสมัยก่อนจะเป็นเรือนไม้ได้ถุนสูง หลังคาจั่วมุงหญ้าคา จาก ใบตองตึงหรือใบพลวง ซึ่งหาง่าย เหมาะกับสภาพดินฟ้าอากาศและความเป็นอยู่แบบไทย
4. เป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีลมมรสุม ป่าไม้ค่อนข้างสมบูรณ์ มนุษย์จะ

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตอนเหนือของแอฟริกาหรือเอเชียตะวันตกเฉียงใต้มีสภาพแห้งแล้งเป็นทะเลทราย มนุษย์จะดำรงชีพโดยเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนไปตามแหล่งน้ำและหลุมรอบโอเอซิส ส่วนบริเวณเส้นศูนย์สูตรอากาศจะร้อน ฝนตกตลอดปี มีป่าดงดิบอุดมสมบูรณ์ คนจะดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าและล่าสัตว์

5. **มีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความผาสุกของมนุษยชาติ** หากประเทศใดมีทรัพยากรมาก รู้จักใช้อย่างเหมาะสม จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และเจริญก้าวหน้า เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมมนุษย์

6. **มีความสำคัญทางด้านวิชาการและเอกลักษณ์ของชาติ** โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โบราณสถาน และโบราณวัตถุ อันแสดงออกถึงวิวัฒนาการและความรุ่งเรืองของมนุษย์ในอดีต เป็นเอกลักษณ์หรือความภาคภูมิใจของบุคคลในชาติ

นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมที่สวยงาม ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ยังอำนวยความสะดวกในด้านการพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดี สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงานและรายได้อย่างมากมาย

ค. สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม

สาเหตุทางตรงที่ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อมนั้น เกิดจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุที่พบมากที่สุด ตัวอย่างได้แก่ การก่อสร้างถนนและอาคารทำให้เกิดปัญหาฝุ่นผงในอากาศ การทำเหมืองแร่ทำให้เกิดฝุ่นผงและตะกอนดิน การใช้สารเคมีทางการเกษตรทำให้มีสารพิษตกค้างในดิน ในน้ำและพืชผล การถลุงแร่และใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงทำให้เกิดฝุ่นผงและก๊าซพิษ และการทิ้งขยะซึ่งทำให้น้ำเสีย นอกจากนี้ยังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เช่น ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด และแผ่นดินไหว ทำให้เกิดฝุ่นผงและควัน เมื่อเกิดฝนตกทำให้น้ำในแหล่งน้ำสกปรกเนื่องจากมีตะกอนดินและซากอินทรีย์วัตถุมากผิดปกติ เป็นต้น

ส่วนสาเหตุทางอ้อม คือ การเพิ่มของประชากร (Population growth) แม้ปัจจุบันการวางแผนครอบครัวจะเป็นที่ยอมรับมากขึ้น แต่แนวโน้มของการเพิ่มประชากรโลกยังคงสูง เกิดการขยายตัวของสังคม ต้องใช้ทรัพยากรเพื่อการอยู่อาศัยมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาทางเศรษฐกิจ (Economic problem) ตามมา ความยากจนเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องใช้ทรัพยากรมากขึ้นโดยไม่คำนึงถึงผลเสียและไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพอที่จะ

แก้ไขปัญหาล้างแวล้อม ถ้าหากมีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะใช้ทรัพยากรมาก เกินความจำเป็นจนก่อให้เกิดปัญหาล้างแวล้อมเช่นกัน นอกจากนี้ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Scientific and technological advance) ก็เป็นตัวเร่งให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรและปัญหาล้างแวล้อมเสื่อมโทรม เพราะมนุษย์สามารถสำรวจและนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ได้มากและรวดเร็วขึ้น ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดมลพิษและปัญหาล้างแวล้อมได้มากตามไปด้วย

ง.ผลกระทบของการจัดการล้างแวล้อมที่ด้อยประสิทธิภาพ

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาล้างแวล้อมที่สำคัญสาเหตุหนึ่งก็คือ ขยะของเสียหรือมูลฝอยที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของเมือง การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกสบาย และประการสำคัญคือการอยู่อาศัยในที่หนึ่งอย่างหนาแน่น ซึ่งหากใช้วิธีกำจัดที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ การแพร่กระจายของเชื้อโรคและสัตว์ที่เป็นพาหะ เช่น นก หนู แมลงสาบ แมลงวัน และสัตว์อื่นๆ ซึ่งสัตว์ต่างๆ เหล่านี้มักก่อให้เกิดปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญ เช่น โรคทางเดินอาหาร โรคทางเดินหายใจ และยังก่อให้เกิดความรำคาญ ในบริเวณที่มีขยะมูลฝอยทิ้งไว้ปริมาณมากจะทำให้มีกลิ่นเหม็น และก่อความรำคาญกับผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งกำเนิดแมลงต่างๆ ที่นอกจากจะเป็นพาหะนำโรคแล้ว ยังก่อความรำคาญต่อคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงด้วย น้ำเสียจากกองขยะ (Leachate) มีความสกปรกสูงและมีสภาพเป็นกรด มีทั้งสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ เชื้อโรคและโลหะหนักต่างๆ ซึ่งหากน้ำจากขยะ มูลฝอยรั่วไหลปนเปื้อนสู่ล้างแวล้อมจะส่งผลให้เกิดอันตรายและเกิดมลพิษในบริเวณที่ปนเปื้อนดังในแหล่งทิ้งของเสียของเทศบาลต่างๆ ในปัจจุบันที่มีการกำจัดของเสียโดยวิธีเทกอง น้ำจากกองขยะมูลฝอยจะรั่วซึมออกทางบริเวณข้างกองและส่วนหนึ่งซึมลงสู่ใต้ดิน หากน้ำเสียนี้ซึมลงไปปนเปื้อนกับน้ำใต้ดินแล้วจะเกิดปัญหาต่อสุขภาพอนามัยของชาวบ้านที่ใช้น้ำ และถ้าไหลลงสู่แหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียงก็จะทำให้น้ำในแหล่งน้ำนั้นเน่าเสีย และถ้าปนเปื้อนมากก็อาจจะทำให้สัตว์น้ำต่างๆ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา พืชน้ำต่างๆ เช่น สาหร่าย ตายได้เพราะขาดออกซิเจน และขาดแสงแดดที่จะส่องผ่านน้ำเนื่องจากน้ำมีสีดำและมีสารอินทรีย์สูง และชุมชนยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพน้ำมากขึ้น ขยะมูลฝอยที่ทิ้งเกลื่อนกลาดยังทำให้ขาดความสวยงามเป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้ที่พบเห็น ในบางที่ประชาชนจะกองขยะมูลฝอยไว้ข้างถังรองรับ ทำให้สัตว์เข้าไปรื้อหรือขุดคุ้ยได้ เมื่อของเสียกระจายไปในบริเวณข้างเคียงโดยลมพัดหรือน้ำฝนพัดพาไป ก็เกิดทัศนียภาพและเกิดการอุดตันทางระบายน้ำซึ่งอาจเกิดน้ำท่วมขังในที่สุด นอกจากนี้ ขยะมูลฝอยยังก่อให้เกิดมลพิษในอากาศอีกด้วย แหล่งขยะมูลฝอยขนาดใหญ่ต่างๆ มักประสบกับปัญหานี้ชัดเจน ขยะมูลฝอยที่

มีการทับถมกันเป็นกองขนาดมหึมาจะเกิดการหมักโดยจุลินทรีย์ในกองขยะ ซึ่งผลการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ จะเกิดก๊าซต่างๆ ที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมได้หากไม่มีการจัดการกำจัดก๊าซเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้แล้วฝุ่น ใยละอองจากกองขยะมูลฝอย ยังสามารถก่อให้เกิดปัญหา กับระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนังอื่น ๆ กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้อีกด้วย (สถาบันวิจัยสภาพแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542 : 57-60)

สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่มียุทธผลกระทบต่อพฤติกรรมของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก การที่จะจัดการให้สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีได้นั้น คนที่อยู่ภายในชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง ร่วมมือ ร่วมใจ รวมพลังช่วยกันจัดการดูแลรักษา หากจะให้ทางราชการดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวคงไม่มีผลเพียงพอ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชนที่อยู่ภายในชุมชน ให้ช่วยกันจัดการและรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและน่าอยู่ ตามที่ กรมการปกครอง (2542: 2) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่” นั้น หมายถึง ชุมชนที่อยู่อาศัย ทั้งในเมืองและชนบทที่มีสภาพแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี มีสังคมที่เอื้ออาทร มีความสะอาดสวยงาม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีระบบเศรษฐกิจดี มั่นคงมีวัฒนธรรม และจิตวิญญาณที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองและต้องเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแล้ว จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นได้มีเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน : กรณีศึกษา บ้านบวกรชน และบ้านบวกรปลาค้าว” ดังต่อไปนี้

ระวี อินจินดา (2542) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1.การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ในด้านการตัดสินใจ และการดำเนินงาน พบว่าชาวบ้านโป่งมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย สำหรับการได้รับประโยชน์อยู่ในระดับปานกลาง และการประเมินมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย

2.ชาวบ้านโป่ง ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง และการได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ในระดับปานกลาง

3.อาชีพ และระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างกัน

4.ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ต่างกัน

5.การได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าสหสัมพันธ์ 0.6535 และนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6.การได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาบ้านโป่ง อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านโป่ง ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าสหสัมพันธ์ 0.5957 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อนุกุล ศิริพันธ์ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง "การจัดการโบราณสถานและสิ่งแวดล้อม โดยรัฐและชุมชน : กรณีศึกษาคูเมือง และกำแพงเมืองในเขตพื้นที่ชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและสาเหตุของความเสื่อมโทรมของโบราณสถานและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และเพื่อศึกษาบทบาทในการจัดการโบราณสถานและสิ่งแวดล้อมในเขตชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ผลการศึกษารูปได้ว่า การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจภายในชุมชนมีการพัฒนาในทุกรูปแบบจากชุมชนท้องถิ่นจึงกลายเป็นชุมชนเมือง สภาพและสาเหตุของความเสื่อมโทรมของโบราณสถานจึงเกิดขึ้นเนื่องจากการขยายตัวของชุมชนทำให้บทบาทความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ความเป็นแหล่งโบราณสถานลดน้อยลง ประชาชนไม่ให้ความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับประวัติของชุมชน หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโบราณสถานมีกำลังบุคลากรไม่เพียงพอที่จะเข้าไปดูแล กฎหมายข้อบังคับรวมถึงกฎระเบียบ ผู้ฝ่าฝืนที่ใช้คุ้มครองโบราณสถานชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมรับรู้และออกกฎระเบียบข้อบังคับเหล่านั้น การขยายตัวของประชากรเรื่องที่ทำกิน การขยายตัวของอาคารที่อยู่อาศัย เอกสารสิทธิ หน่วยงานราชการไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร การเข้ามาดูแลของภาคเอกชน เป็นการสำรวจวิจัยบางส่วน ศึกษาวิจัยที่เป็นเอกสารเท่านั้น ไม่มีผลงานทางภาคปฏิบัติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านปงสนุกที่กล่าวถึงความเป็นชุมชนโบราณนั้นมีเป็นเอกสาร

เผยแพร่ในหนังสือที่ระลึก หนังสือประวัติศาสตร์ของจังหวัด มิได้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้
รับรู้โดยทั่วกัน

ด้านการจัดการโบราณสถานจากสภาพที่เกิดขึ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน
บ้านปงสนุกไม่มีความรู้เรื่องประวัติความเป็นมา ไม่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา คิดว่าเป็นหน้าที่
หน่วยงานของรัฐ อัตรากำลังบุคลากรภาครัฐมีไม่เพียงพอ การศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์
ลดบทบาทลง ความสำคัญด้านเศรษฐกิจเข้ามาแทนที่จึงทำให้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมมีสภาพ
เสื่อมโทรมมากขึ้น ความเป็นชุมชนโบราณจะถูกบันทึกไว้เป็นเพียงตัวอักษรและภาพถ่ายไว้ให้คน
รุ่นหลังได้ศึกษาเท่านั้น

เสาวภาคย์ สุระวงศ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม
และการจัดการเหมืองฝายของชุมชนในตำบลทรายขาวและตำบลธารทอง อำเภอพาน จังหวัด
เชียงราย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของป่าต้นน้ำและผลกระทบที่เกิดขึ้น
กับชุมชน และศึกษาถึงกระบวนการปรับปรุงการจัดการเหมืองฝายของชุมชนในตำบลทรายขาว
และตำบลธารทอง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า มีการปรับเปลี่ยนภายใน
องค์กร อยู่ 4 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยีทางโครงสร้างของเหมืองฝาย ด้านโครงสร้างการบริหารและ
การคัดเลือกผู้นำ ด้านการบริหารจัดการ และด้านกฎ ระเบียบต่างๆ โดยพบว่าแต่ละหมู่บ้านจะมี
การบริหารจัดการเหมืองฝายภายในหมู่บ้านและคัดเลือกผู้นำจากตัวแทนสมาชิกโดยใช้วิธีการ
แบบประชาธิปไตย เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางกายภาพของเหมืองฝายจากเดิม
ใช้ไม้มาเป็นเสาคอนกรีต ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมด้านการระดมแรงงานและทรัพยากร
โดยเฉพาะการซ่อมแซมฝายนั้นได้ยกเลิกไป เหลือเพียงการขุดลอกลำเหมืองประจำปีเท่านั้น และ
จากการอ่อนตัวลงขององค์กรท้องถิ่นและการเปลี่ยนแปลงของนิเวศได้ส่งผลทำให้สมาชิกเกิด
ความตระหนักถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำและการใช้ทรัพยากรของชุมชนมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการ
รวมตัวกันสร้างกฎระเบียบ ข้อตกลง สำหรับควบคุมพฤติกรรมการใช้ป่า ใช้น้ำ ให้คงความสมดุล
เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อคนในชุมชนต่อไป

อำภา จันทราภาศ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง "ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้ม
แข็งของชุมชน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดย
มีแนวคิดที่ว่า ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนชนบทตามวิถีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญและเป็น
พื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของ

โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ บ้านโป่งนก ตำบลแม่คะ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ศึกษา

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ทูทางสังคมทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนบุคคล ทุนกลุ่ม/องค์กร ทุนเครือข่ายและเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะชุมชนได้ใช้ทุนทางสังคมมาเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับชุมชนและปัจจัยที่สำคัญคือการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน และการมีจิตสำนึกสาธารณะที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การที่ผู้คนมารวมกลุ่มกัน ได้มีความรู้สึกและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลรับผิดชอบร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ในชุมชน จึงทำให้การนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างอำนาจต่อรองกับภายนอกและชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติและสังคมภายนอกได้อย่างมีศักดิ์ศรีและยังคงรักษาความเป็นชุมชนได้อย่างมั่นคง

ณัฐชัย ชีวะศิริ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง "ความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน : กรณีศึกษา บ้านท่าโป่ง ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านท่าโป่ง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านท่าโป่ง จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านท่าโป่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับที่สูง องค์ประกอบของความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าโป่ง คือ การพึ่งพาตนเองของชุมชน ที่ไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกในเรื่องของการดำเนินการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชน และศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยคนในชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหา บทบาทของผู้นำชุมชน และจิตสำนึกของชุมชน

ธรรมบุญ เทพารักษ์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง "ความรู้ เจตคติ และความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน" โดยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงความรู้ เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนของนักเรียน

ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อีกทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียน ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ เพศ ผลการเรียน ลักษณะของครอบครัว ลักษณะของชุมชน ความรู้พื้นฐานทางด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม เจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศ พายัพ เชียงใหม่

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง มีเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและมีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระดับดี นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่แตกต่างกัน นักเรียนที่รายได้ของครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน คือ มีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระดับดี นักเรียนที่ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน คือ มีพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนในระดับดี ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านผลการเรียน ความรู้ เจตคติ กับพฤติกรรมความร่วมมือในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อินชา วิบุลากร (2544) ได้ศึกษาเรื่อง "ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอยภายใต้แนวคิดประชาสังคม : กรณีศึกษา ชุมชนกำแพงเมือง เทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา องค์ประกอบของความเป็นประชาสังคมและปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นประชาสังคมในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของความเป็นประชาสังคม ได้แก่ ความหลากหลายของกลุ่มคนที่เข้ามารวมตัวกัน ความเป็นชุมชนที่ผู้คนได้แสดงความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน ความสนใจและเห็นผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน จิตสำนึกสาธารณะ โดยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในการจัดการมูลฝอยของชุมชน ความรับผิดชอบต่อทรัพย์สินสาธารณะร่วมกัน เคารพในศักดิ์ศรีและเชื่อถือคุณค่าของชุมชน รวมทั้งมีความห่วงใยต่อสวัสดิภาพของสาธารณะร่วมกัน เกิดเป็นกิจกรรมการจัดการมูลฝอยที่มีความต่อเนื่อง ตลอดจนมีเครือข่ายความร่วมมือและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นประชาสังคมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนคือ ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนทางวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือจากเทศบาลนครลำปาง โครงการความช่วยเหลือจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ ที่ร่วมกันให้การสนับสนุนชุมชนในด้านงบประมาณ วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ การยกเว้นค่าธรรมเนียมในการจัดการมูลฝอย ตลอดจนการอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะของชุมชนในการจัดการมูลฝอย ล้วนเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเข้มแข็งในการจัดการมูลฝอยได้

นิภา จักรสมศักดิ์ (2545) ศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ในเขตเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเมืองน่าอยู่ 2) ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการเมืองน่าอยู่ โดยมีพื้นที่ที่ศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเมืองน่าอยู่ พบว่า ชุมชนยังไม่มีสภาพหรือลักษณะของเมืองน่าอยู่ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และทางสังคม เช่น ปัญหาขยะน้ำเสีย ควันยาเสพติด รายได้ต่ำ และผู้นำชุมชนยังไม่มีความพร้อมที่จะดำเนินงานเมืองน่าอยู่ เช่น ไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ วิเคราะห์สถานการณ์เมือง ระดมวิสัยทัศน์ประชาชน หรือจัดทำแผนพัฒนาเมืองน่าอยู่

2. ความต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชากรมีความต้องการที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนของเมืองน่าอยู่ คือ กระบวนการในการค้นหาปัญหา แสดงความคิดเห็น การคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา นโยบาย และการวางแผนงาน การตัดสินใจใช้ทรัพยากรรวมถึงการติดตามประเมินผล

การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่าประชาชนมีความพร้อมทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองน่าอยู่ แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ และการเรียนรู้เมืองน่าอยู่มีน้อย ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการที่จะให้องค์กรที่เกี่ยวข้องได้นำมาพิจารณาในการวางแผนงาน และวางกลยุทธ์เพื่อพัฒนาเมืองน่าอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงที่เหมาะสมต่อไป

มิ่งขวัญ แสงสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านโป่ง อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยบริบทของชุมชนและองค์กรในชุมชนที่ทำให้ชุมชนบ้านโป่งมีลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านโป่งเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าภาคภูมิใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน เป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีวัดคอยแทน พระบาทหลวงเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีโครงการที่สำคัญต่อชุมชน คือ โครงการพัฒนาบ้านโป่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริและสนับสนุนอาชีพเกษตร และอาชีพอื่นให้แก่ราษฎร องค์กรในชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอีกหลายกลุ่มเกิดขึ้นจากการที่คนในชุมชนค้นพบปัญหา จึงรวมกลุ่มกันวิเคราะห์หาทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่และนำมาใช้อย่างชาญฉลาด ทำให้ชุมชนมีการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน มีการจัดการ โดยมีแผน มีโครงการ สมาชิกทุกคนมีความเสียสละ มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม มีสิ่งยึดเหนี่ยวความเชื่อเดียวกัน จึงทำให้ชุมชนมีจิตวิญญาณ การที่สมาชิกในองค์กรเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ทำให้ชุมชนมีสันติภาพจากบริบทของชุมชนและองค์กรในชุมชนที่มีลักษณะของการเรียนรู้ มีการจัดการ มีจิตวิญญาณ และมีสันติภาพ จึงทำให้ชุมชนบ้านโป่งเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งอีกชุมชนหนึ่ง

อุไรวรรณ พวงสายใจ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยเลือกพื้นที่ หมู่บ้านสันป่ายาง หมู่ที่ 2 ตำบลสันป่ายาง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ในการศึกษา ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนที่เก่าแก่ดั้งเดิม มีการสืบทอดมรดก วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อเดียวกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติสูง มีคนต่างท้องถิ่นเข้ามาอยู่เป็นจำนวนเล็กน้อยและเข้ามาสู่ระบบเครือญาติเช่นกัน ทำให้สังคมในชุมชน อาศัยอยู่กันแบบเครือญาติ พี่พาทอาศัยซึ่งกันและกัน พี่พาทธรรมชาติ โดยมีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดทั้งในการดำรงชีวิตและการทำงาน กิจกรรมกลุ่มหรือองค์กรที่ต่อเนื่อง

ทุนทางสังคม ทั้งที่เป็นทุนที่มาจากภายในชุมชนเองและทุนที่มาจากภายนอก ชุมชนประกอบด้วยวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ บุคคล เครือญาติ การศึกษาเรียนรู้ องค์กรหรือกลุ่ม ส่งผลให้องค์กรเกิดความเข้มแข็ง อันเนื่องจากทุนทางสังคมต่างๆ เหล่านี้เป็น

แหล่งการศึกษาเรียนรู้ และมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม องค์กรที่เข้มแข็งได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ มีความสามารถนำทุนทางสังคม โดยเฉพาะทุนที่มีอยู่ในชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ บุคคล วัฒนธรรม มีศาสนสถานในหมู่บ้านซึ่งเป็นศูนย์กลางทำพิธีทางศาสนา ความเชื่อ เป็นที่พึ่งพิงทางใจ ทุนเหล่านี้ล้วนแต่เป็นทุนทางสังคมที่มีค่ายิ่งต่อการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานกลุ่มหรือองค์กร เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับองค์กร ส่งเสริมให้กลุ่มหรือองค์กรเข้มแข็ง แต่มีบางองค์กรที่ไม่สามารถนำทุนมาใช้อย่างฉลาด ซึ่งมีสาเหตุมาจากองค์กรนั้นไม่มีความสำคัญต่อชุมชน สมาชิกองค์กรไม่ตระหนักต่อการจัดตั้งองค์กร ทำให้องค์กรมีความเข้มแข็งน้อย หรือล่มสลายไป

การดำเนินงานหรือการบริหารจัดการขององค์กร โดยได้นำทุนทางสังคมโดยเฉพาะทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรอย่างคุ้มค่า เกิดพลังองค์กรสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับสังคมภายนอกได้ และองค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคง องค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการทุนทางสังคม นำทุนทางสังคมมาใช้อย่างฉลาด บริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีคุณค่า ดูแล รักษาทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชนให้คงอยู่ และใช้พลังองค์กรเป็นเครื่องมือสร้างอำนาจต่อรองในประเด็นที่องค์กรชุมชนเห็นพ้องต้องกัน สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและแก้ปัญหาชุมชนได้ตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ ทำให้องค์กรและทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กันอยู่ควบคู่กันไปที่ไม่สามารถแยกกันได้

รัตนพันธ์ ศรีคล้าย (2546) ได้ศึกษาเรื่อง "ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณี กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนว่ามีปัจจัยใดบ้าง ที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนอื่นๆ ต่อไป ผลการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มออมทรัพย์ตำบลคลองเปี้ยะ สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชุมชน ด้วยวิธีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อสร้างแหล่งเงินทุนของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริม คือ 1. การจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน 2. มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน 3. มีผู้นำที่เข้มแข็ง กล้าคิดกล้าทำ ซื่อสัตย์ และมีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานกลุ่มเพื่อกลุ่มอย่างจริงจัง มีรายได้จากการทำงาน

เท่ากับผู้ที่ทำงานเพื่อกลุ่มทั่วไป ไม่มีสิทธิพิเศษ การทำงานมีลักษณะโปร่งใส ไม่มีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว 4. สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มมีคุณภาพ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น 5. มีวิธีการทำงานที่มีแบบแผนเป็นของตนเองและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน 6. มีการพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งน่าจะพัฒนาเป็นจิตสำนึกร่วมเพื่อพัฒนาสวนรวมต่อไป

จำสืบเอกหญิง วันทนา บัลลังก์ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง "ศักยภาพและเครือข่ายของผู้นำชุมชนเพื่อการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข ตำบลศรีค้ำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย" โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ เพื่อศึกษาศักยภาพของผู้นำชุมชนในการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข และเพื่อศึกษาเครือข่ายของผู้นำชุมชนในการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

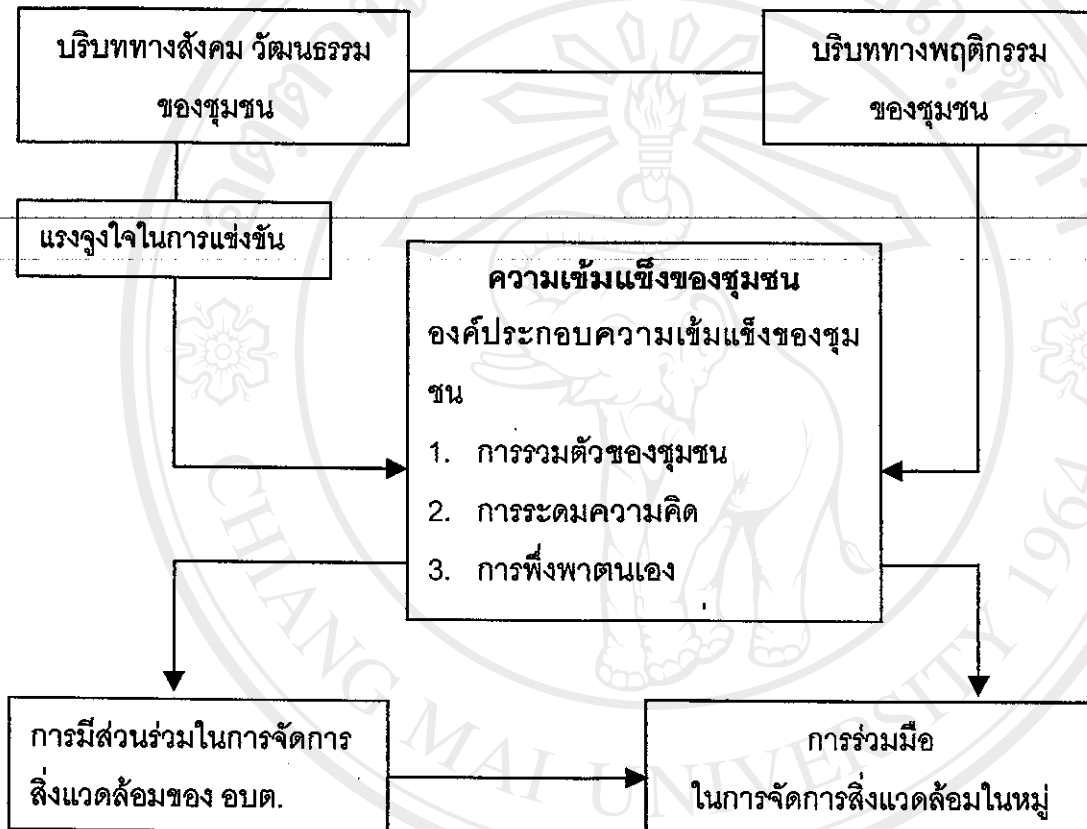
1. ศักยภาพของผู้นำชุมชนในการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข ประกอบด้วย การมีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การริเริ่มกิจกรรมการจัดการต้นน้ำในหมู่บ้าน การระดมทุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การเสริมสร้างความรู้ การสร้างหรือส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน
2. เครือข่ายของผู้นำชุมชนในการจัดการต้นน้ำบ้านแสนสุข สามารถแบ่งออกเป็นเครือข่ายผู้นำชุมชนแบบทางการและไม่เป็นทางการ เครือข่ายผู้นำชุมชนในระบบการจัดการต้นน้ำและนอกระบบการจัดการต้นน้ำ

จะเห็นได้ว่าจากข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมและศึกษาค้นคว้ามานั้น แม้จะมีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่เคยมีผู้ใดทำการศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน การศึกษาวิจัยในหัวข้อดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาที่น่าสนใจ เพื่อจะได้นำไปเป็นตัวอย่างในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอื่นๆ ให้ดีขึ้นต่อไป

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน” บ้านบวกขอนและบ้านบวกปลาข้าว มีกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิด

การศึกษาเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและความร่วมมือในการแข่งขันเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน บ้านบวกขอน และบ้านบวกปลาข้าว ครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในการศึกษาคือ การร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเกิดจากความเข้มแข็งของชุมชน และการเข้ามามี ส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยการจัดโครงการประกวด หมู่บ้านเพื่อแข่งขันการจัดการสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านขึ้น ส่วนความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีองค์ประกอบ ดังนี้คือ การรวมตัวของชุมชน การระดมความคิด ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และ

การมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งได้แก่ ลักษณะทั่วไปของชุมชน ประวัติความเป็นมา ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ การเมืองท้องถิ่น การศึกษา วิถีชีวิตดั้งเดิม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กลุ่ม องค์กร หรือสถาบันในชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เหล่านี้ล้วนเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมและความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมยังก่อให้เกิด แรงจูงใจในการแข่งขันของคนในชุมชน ซึ่งจะมีผลต่อการร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved